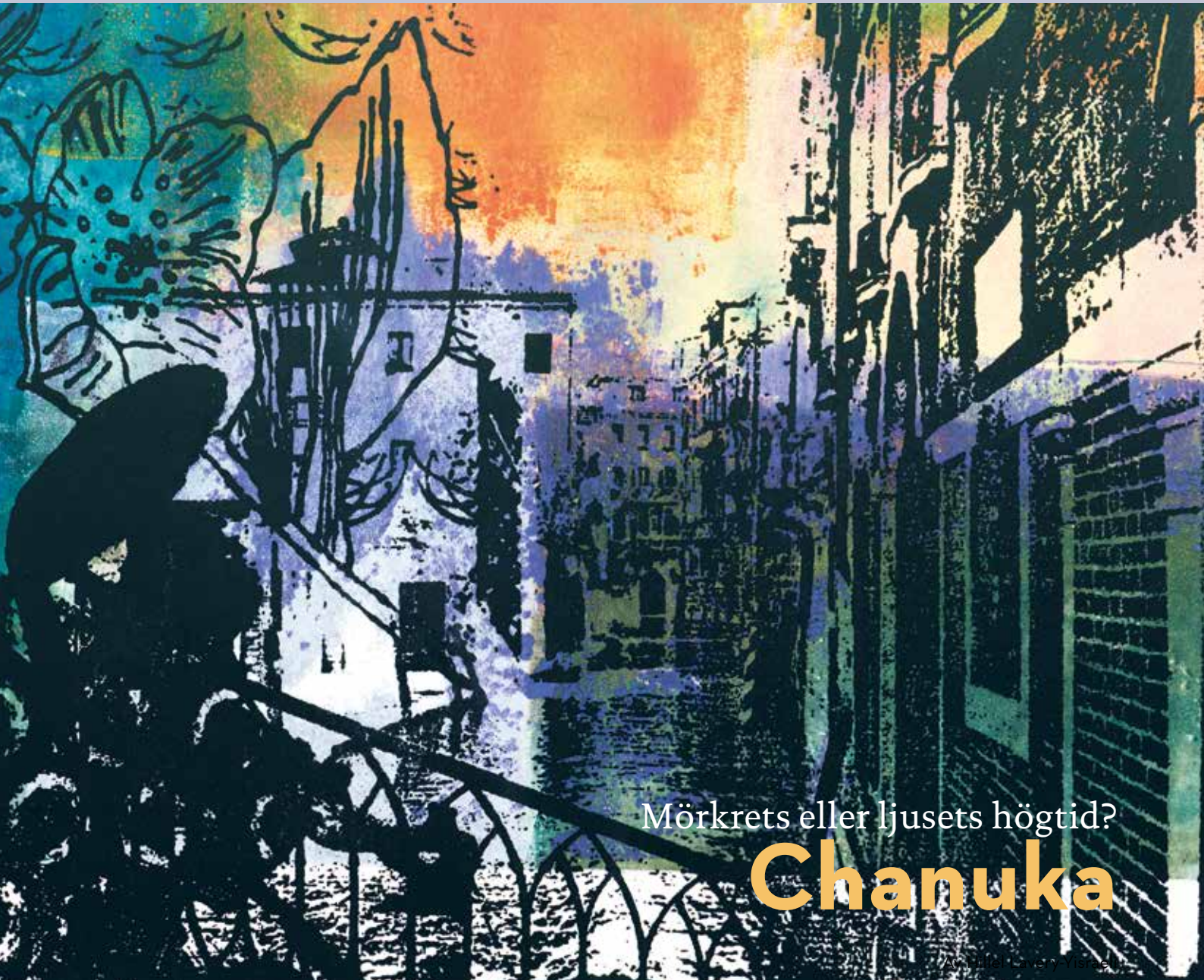

JUDISK

K R Ö N I K A

Mörkrets eller ljusets högtid?

Chanuka

Ledare: Tempelberget • Anneli Rådestad intervjuar rabbin Ute Steyer
"I väntan på Messias" av Jackie Jakubowski • Ola Larsmo om en aktuell utställning
"Judisk vår" av Lizzie Oved Scheja • Fania Oz- Salzberger om helig tid och helig plats
Judiska museet i Warszawa • Ulf Zander minns Jan Karski • En Israelkrönika
av Arne Lapidus • Anders Carlberg om judisk vänsterlobby i USA

4
2014

ÅRGÅNG 82 • DECEMBER 2014
KISLEV 5774 • PRIS 100 KR

BILDEN

Jerusalem

**Jerusalem, en stad där alla minns
att de har glömt något
men vad de glömde minns de inte.**

**Och för minnets skull
bär jag min fars ansikte över mitt eget.**

**I denna stad fylls min dröm-behållare
likt dykarens syrgastuber.**

**Dess helighet
övergår ibland i kärlek**

**Och de frågor som ställs bland dessa kullar
är desamma som alltid: "Har du sett
min far?" "Har du settmin herde?"**

**Och dörren till mitt hus står öppen
som till en grav
där någon återuppstår.**

av Yehuda Amichai
tolkad av Per Ahlmark och Lilian Edström
i diktsamlingen "Bombens diameter" (1991)

Tempelberget: här slåss man om själar och om samma stycke mark

centrum för de tre monoteistiska religionerna finns Tempelberget i Jerusalem. Det är en plats på mindre än 0,14 kvadratkilometer, där de judiska kungarna Solomon och Herodes byggde sina tempel, där al-Aqsa-moskén nu står, där profeten Muhammed enligt islamisk tradition började sin himmelsfärd, och på vars ruiner judiska extremister och kristna fundamentalister hoppas Tredje Templet snart kommer att byggas.

Tempelberget (på hebreiska Har ha bait och al-Haram al-Sharif på arabiska) är en plats där nationalism och religion förenas till en explosiv krutdurk. En gnista här, till exempel ett försök att spränga moskén, skulle kunna antända en världsomfattande brand och utlösa ett religionskrig. Vi har fått en föraning av detta hot de senaste veckorna då våldet och terrorn drabbat Jerusalem.

Egentligen vet ingen var det gamla Templet stod. Omfattande arkeologiska utgrävningar skulle dock snarare leda till att förstärka spänningarna mellan de olika religiösa grupperna än att ge klarhet i historiska fakta. Tempelberget är byggt mer på de respektive religionernas berättelser än på stenar.

Att Jerusalem spelar en så ödesdiger roll för dagens konflikt beror inte främst på dess historiska betydelse, utan på den vision om framtiden som de tre religionernas extremister förknippar med Tempelberget.

Bland de kristna fundamentalisterna finns de som är övertygade om att slutuppgörelsen, inom en snar framtid, kommer att äga rum just där. Också enligt judendomen kommer Templet att återbyggas när tiden är mogen för Messias. Men de kloka talmudrabbinerna slog också fast att människan inte bör

sysselsätta sig med spekulationer om när detta skall inträffa, inte heller upp-ta sina liv med messianska drömmar.

Bland islamisterna är idén om apokalypsen i högsta grad levande. Det moraliska förfallet, korruptionen och inte minst den politiska konflikten om Jerusalems framtid och känslan av att vara utsatt för angrepp från islams fiender i världen, ses som tecken på att Domedagen närmar sig.

Tempelberget med sina två moskéer är samtidigt en politisk symbol för den palestinska nationalismen; på samma sätt som Klagomuren, en sista rest från judarnas Andra tempel, är en del av den israeliska nationalkänslan. Varje rubbning i den sköra balans som råder kring denna plats riskerar att leda till konfrontation. Här möts historia och framtid, helighet och politisk manipulation, förklarlig fruktan och ren paranoia.

”HÄR MÖTS HISTORIA OCH FRAMTID, HELIGHET OCH POLITISK MANIPULATION, FÖRKLARLIG FRUKTAN OCH REN PARANOIA.”

Men här finns också en utmaning till anhängarna av alla de tre religioner som ser Tempelberget som sin tros brännpunkt. Det gäller ett val:

Denna värld – med sina kyrkor, moskéer och synagogor som slåss om både själar och samma stycke mark. En värld som visserligen behöver frälsning, men som ändå kan leva vidare, och i väntan på en eventuell Messias är beroende av ömsesidig tolerans.

Eller apokalypsen – med sina löften om både slutgiltig frälsning och gudomligt straff. Till priset av att denna värld går till spillo, antingen av egen kraft eller med hjälp av galningar som tror sig handla i enlighet med en eller annan guds vilja.

I en talmudisk kommentar diskuteras det första mordet som beskrivs i Bibeln, Kains dråp på sin bror Abel. I berättelsen förklaras att de båda bröderna ville dela världen mellan sig. Den enda plats de inte kunde komma överens om var marken där Templet skulle byggas. De trodde sig kanske kunna få tillgång till Sanningen, en nyckel till det förlorade och utlovade paradiset. Därför ”överföll Kain sin bror Abel och dödade honom”.

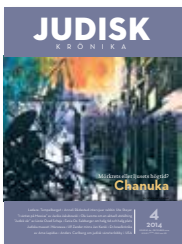
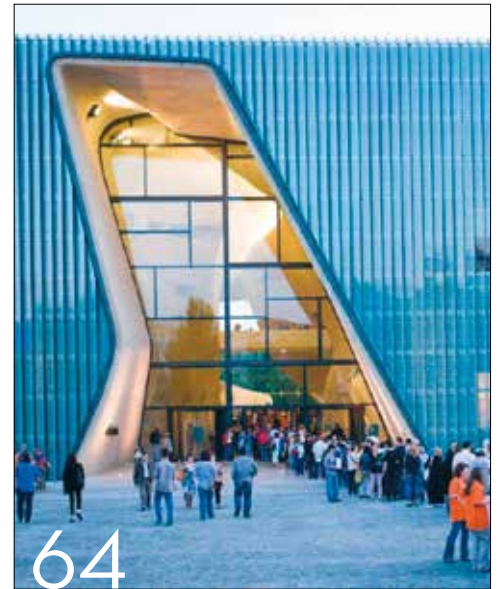
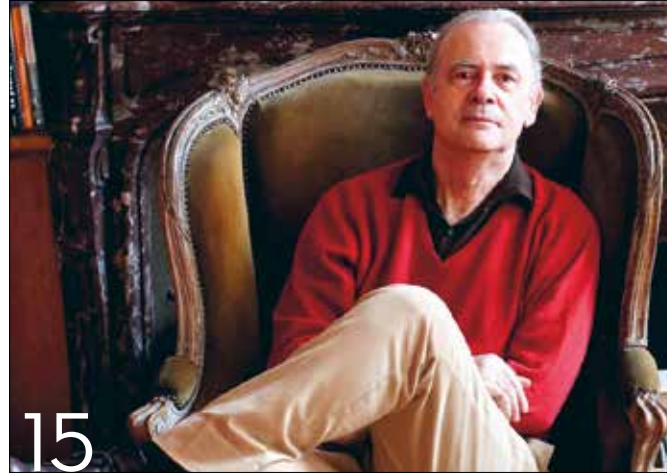
Brodermordet började på Tempelberget i Jerusalem.

Men historien behöver inte upprepas.

INNEHÅLL

Nr 4 • 2014

Omslagsbild

av Gunilla Nadler
Hon är filmare och konstnär verksam i Göteborg.
www.gunillanadler.com

8 I VÄNTAN PÅ MESSIAS
Jackie Jakubowski om vår tid och den yttersta tiden.

15 PLATS FÖR GULA STJÄRNAN
Nina Kaltiala om årets Nobelpristagare i litteratur.

16 ENTREPRENÖRER OCH FILANTROPER
Ola Larsmo skriver om en framgångsrik integration i Sverige.

23 RELATION, RÖRLIGHET, ORD OCH MINNE
Lizzie Oved Scheja om identitetens "fyra pelare".

24 HELIG TID OCH HELIG PLATS
En essä av Amos Oz och Fania Oz-Salzberger.

30 SYNAGOGAN I GÖTEBORG
Av Eva Heyman och Ingrid Lomfors.

40 BÅDE TALMUD-STUDIER OCH CYKELMEK
Anneli Rådestad intervjuar Stockholms nya rabbin i, Ute Steyer.

45 "INGEN VÄG TILLBAKA"
Suzanne Gottfarb möter tre generationer judiska kvinnor.

55 ISRAELKRITISK VÄNSTERLOBBY
En rapport från USA av Anders Carlberg.

62 VITNE TILL MORD
Ulf Zander om en motståndsmann med uppdrag att berätta.

67 FÖRSONING, SJÄLVVRANNSAKAN OCH LÅRDOM
David Warszawski om judiska museet i Warszawa.

75 MÖRKRETS ELLER LJUSETS HÖGTID?
Av Hillel Lavery-Yisraeli

Judisk Krönika

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Jackie Jakubowski
redaktion@judiskkrönika.se
tel: 08-660 70 62

UTGES AV

Stiftelsen Judisk Krönika

REDAKTIONSRÅD

Anders Carlberg, Lasse Dencik,
Eva Ekselius, David Frenkel,
David Grossman, Paulina
Neuding, Ricki Neuman, Anneli
Rådestad, Nina Solomin

ANNONSAVDELNING

Thomas Wolff
tel: 031-28 50 95
mobil: 0708-580451
annons@judiskkrönika.se

EKONOMI, ADMINISTRATION OCH PRENUMERATION

Dina Markovich
tel: 08-660 38 72 onsd.-fred.
administration@judiskkrönika.se
prenumerationspris 395 kr/år
studerande 250 kr
till utlandet 495 kr
lösnummerpris 100 kr
plusgiro 54 120-1

ADRESS

Box 5053, 102 42 Stockholm
Hemsida på internet:
www.judiskkrönika.se

Utkommer med 4 nr per år.
Nästa nummer: 14 mars. 2015
Manusstopp: 18 febr. 2015

Tryckt hos Grafiska Punkten
Producerad av Gabor & Co
issn 0345-5580

Prenumeration på Judisk Krönika
ingår i medlemsavgiften till
Judiska Församlingen.
Adressändringar skall meddelas
den lokala församlingen.

Citera oss gärna, men ange källan.
Förbehåll mot elektronisk
publicering måste meddelas
av artikelförfattaren.

MEDARBETARE I DETTA NUMMER

**ANNELI
RÅDESTAD**
är journalist
vid Sveriges
Radio, ingår i
Judisk Krönikas
redaktions-
kommitté.

LIZZIE OVED
Scheja, född
och uppväxt i
Tel Aviv, är chef
för föreningen
Judisk Kultur i
Sverige.

NINA KALTIALA
är journalist
och författare
verksam i Sverige.

OLA LARSMO
är författare,
samhällsdebattör
i DN och
ordförande i
Svenska PEN.

AMOS OZ
är israelisk
författare,
universitets-
professor i
litteratur och
samhälls-
debattör.

ULF ZANDER
är professor
i historia vid
Lunds universitet
och skribent.

EVA HEYMAN är
frilansjournalist i
Göteborg.

**SUZANNE
GOTTFARB**
är journalist
och författare i
Stockholm.

**ANDERS
CARLBERG**
är författare,
skribent och
samhällsdebattör
i Göteborg.

**KONSTANTY
GEBERT** är
författare och
journalist; för-
grundsgestalt i
det judiska livet
i dagens Polen.

TACK FÖR MEDVERKAN I JUDISK KRÖNIKA 2014:

Miriam Alster, Fanny Ambjörnsson, Inger Alestig, Lars M. Andersson, Henrik Bachner, Henry Bronett, Anders Carlberg, Lasse Dencik, Nathan Englander, Louise Epstein, Fredrik Eklund, Eva Ekselius, Peter Freudenthal, Karl Gabor, Erik Gribbe, Anita Goldman, Zvi Gitelman, Gabi Gleichmann, Kjell Goldmann, Suzanne Gottfarb, David Grossman, Jurek Hirschberg, Eva Heyman, Svante Hansson, Naftali Hilger, Dan Israel, Amnon Israeli, Negar Josephi, Nina Kaltiala, Barbara Kirshenblatt, Etgar Keret, Jacob Kellermann, Arne Lapidus, Ola Larsmo, Ingrid Lomfors, Peter Luthersson, Helene Löow, Jonathan Mark, Majer Lennart Maroko, Gunilla Nadler, Monica Nagler, Leon Nudel, Jan Nygren, Amos Oz, Fania Oz-Salzberger, Dan Olofsson, Barbro Posner, Lizzie Oved Scheja, Anne Palmers, Kerstin Parker, Anneli Rådestad, Jonathan Safran Foer, Margit Silberstein, Willy Silberstein, Agneta Sederowsky, Sumbu Temo, Kari Underdal, Cecillia Undemark, Ingemar Unge, Annie Winblad Jakubowski, Dawid Warszawski, Robert Wistrich, Ulf Zander, Hillel Lavery-Yisraeli.

ÄR DU JUDISK KRÖNIKAS NÄSTA CHEFREDAKTÖR ?

Sommaren 2015 avslutar Jackie Jakubowski 35 framgångsrika år som vår chefredaktör. Judisk Krönika erkänns idag som en av Sveriges bästa och viktigaste kulturtidskrifter.

Vi söker en ny chefredaktör med breda kunskaper om olika aspekter av judiskt liv, religion, kultur och historia såväl som Israel och judendomen i Sverige och övriga diasporan.

Du är en erfaren journalist med förmåga att leda och producera en tidskrift, som engagerar både yngre och äldre läsare. Du har också goda insikter om digitala och sociala medier.

Du vill vara en röst i samhällsdebatten. Du har ett brinnande intresse för att förmedla kunskap om judisk kultur, tradition, historia och religion med tolerans och pluralism som riktmärken. Främlingsfientlighet, antisemitism liksom debatten om Israel och Mellanösternkonflikten tillhör också dina kompetens- och intresseområden.

Vi vill ha din ansökan senast den 31 januari till ordföranden för Stiftelsen Judisk Krönika, Roland Loeffler, till JK@Loeffer.com eller Judisk Krönika, Box 5053, 102 42 Stockholm.

Judisk Krönika. Din tidning. Sedan 1932